



NARODOWE  
CENTRUM  
KULTURY



## BARDZO MŁODA KULTURA 2023–2025

# INSTRUKCJE REALIZACJI DIAGNOZ I EWALUACJI – POZIOM LOKALNY

## SPIS TREŚCI

<b>Wprowadzenie</b> .....	<b>2</b>
<b>Diagnoza lokalna</b> .....	<b>3</b>
Notes kultury .....	3
Spacer badawczy .....	4
Panel .....	6
Podsumowanie .....	7
<b>Ewaluacja projektów lokalnych</b> .....	<b>8</b>
Warsztaty dla młodzieży .....	8
Podsumowanie .....	9
<b>Załączniki</b> .....	<b>10</b>
Załącznik 1. Notes kultury .....	10
Załącznik 2. Spacer .....	12

## WPROWADZENIE

Badania w ramach programu Bardzo Młoda Kultura 2023-2025 składają się z czterech etapów, realizowanych na 2 poziomach:

1. LOKALNYM – wykonywanym przez realizatorów partnerstw lokalnych, wspólnie z młodzieżą, przy wsparciu Operatorów wojewódzkich:
  - ◆ diagnoza lokalna,
  - ◆ ewaluacja projektów lokalnych.
2. REGIONALNYM – wykonywanym przez Operatorów wojewódzkich, ze znaczącym udziałem wniosków z diagnoz i ewaluacji poziomu lokalnego:
  - ◆ diagnoza wojewódzka,
  - ◆ ewaluacja na poziomie wojewódzkim.

Autor narzędzi badawczych i instrukcji: dr hab. Maciej Kowalewski, prof. US  
Konsultacje i koordynacja: Dział Badań i Analiz NCK

## DIAGNOZA LOKALNA

Elementami diagnozy lokalnej są:

- a) Diagnoza uczestnictwa w kulturze oraz potrzeb młodzieży w kontekście jej wolnego czasu z perspektywy uczestników projektów.
- b) Diagnoza uczestnictwa w kulturze oraz potrzeb młodzieży z perspektywy realizatorów projektów.
- c) Mapowanie zasobów instytucjonalnych w społeczności lokalnej (odpowiedź na pytanie: z jakimi zasobami kadrowymi, instytucjonalnymi i organizacyjnymi będą współpracować realizatorzy projektów lokalnych).
- d) Opis lokalnych potencjałów – szczególnie w odniesieniu do działań z młodzieżą.

### **Techniki: NOTES KULTURY, SPACER BADAWCZY, PANEL**

W diagnozie lokalnej biorą udział wspólnie młodzież i realizatorzy partnerstw lokalnych. Zakładamy, że w badaniach powinno wziąć udział łącznie 20-30 osób. Techniki badawcze zaproponowane w ramach diagnozy lokalnej nie mają przynieść odpowiedzi w rodzaju „ile?”, „jak wielu?”, typowych dla badań ilościowych, ale dać ogłęd na potencjał tkwiący w lokalnej społeczności. Dajemy realizatorom projektów podstawę do zaprogramowania ich dalszych działań. Naszym celem jest również wykorzystanie działań badawczych do pobudzenia dyskusji i uwrażliwienia młodzieży na kwestie będące istotą programu Bardzo Młoda Kultura.

### **Notes kultury**

#### *Zapis tygodniowego kontaktu z kulturą*

Uczestnicy (młodzież) każdego dnia (przez tydzień) zapisują na specjalnych kartach lub w formularzach internetowych swoje sposoby kontaktu z kulturą. Badani wprowadzają informacje do tabeli zawierającej zmienne: Twój kontakt z kulturą – odbieranie (np. czytanie, oglądanie, słuchanie); Twój kontakt z kulturą – tworzenie (rysowanie, pisanie, śpiewanie, odgrywanie, wymyślanie, projektowanie); czas trwania; miejsca (np. dom, poza domem); partnerzy (inne osoby, z którymi odbywa się kontakt z kulturą). Zebrane informacje mogą zostać uzupełnione o zdjęcia dokumentujące zapisywane aktywności.

Dodatkowe instrukcje:

Prosimy o wydrukowanie tyłu kart NOTESU KULTURY, ilu jest uczestników wybranej grupy; pamiętając, że liczba wypełnionych notesów powinna wynosić co najmniej 20. Ważne jest, by wszyscy w jednej grupie wypełniali notesy w jednym i tym samym tygodniu. Badani powinni zapisywać wszystkie aktywności, które uznają za formę kontaktu z kulturą – jej odbioru lub tworzenia. W tym celu sugerujemy skorzystanie z przygotowanej tabeli (Załącznik 1).

Proszę poinformować badanych, aby wprowadzali rozbudowane i szczegółowe, a nie zdawkowe wpisy. Czyli raczej szukamy odpowiedzi w rodzaju: *oglądałem filmy na Instastory, Tik-toku, Youtube, byliśmy w kinie na filmie pt. XXY, niż enigmatycznych: przeglądałem telefon, byłem w kinie.*

Jeśli ocenią Państwo, że jest to zadanie wykonalne, proszę zwrócić się do uczestników z prośbą o przestanie co najmniej jednego dowolnego zdjęcia dokumentującego ich formy kontaktu z kulturą. Będą one stanowić ważny zasób uzupełniający gromadzone dane. W przypadku zdjęć konieczne jest poinformowanie badanych o możliwości ich użycia przez Operatorów i realizatorów projektów partnerstw lokalnych (jeśli mają taki zamiar). Informując o tej kwestii, można wykorzystać taką formułę:

*Prosimy Was o możliwość użycia zdjęcia w materiałach dokumentujących realizację projektu. Postarajcie się, żeby zdjęcie nie zawierało niechcianych przez Was elementów: np. szczegółów, które pozwolą zidentyfikować Was lub Wasze mieszkania albo innych osób (jeśli sobie tego nie życzą).*

## Spacer badawczy

*Miejsca kultury i ich oferta. Co i gdzie robić w czasie „dla siebie”?*

W spacerze badawczym powinni wziąć udział uczestnicy projektów (młodzież) razem z realizatorami (osobami pracującymi z daną grupą dzieci i młodzieży podczas realizacji projektów partnerstw lokalnych). W przypadku, gdy partnerzy zamierzają działać w różnych miejscowościach (albo na terenie różnych gmin), sugerujemy przeprowadzenie większej liczby spacerów, tak aby uchwycić specyfikę terenu, na którym realizowany będzie projekt.

Główne założenie spaceru badawczego jest następujące: młodzież w roli przewodników pokazuje (w ich miejscowości lub okolicy) miejsca, w których spędza czas wolny od zajęć szkolnych. Chodzi nam o określenie przestrzeni spotkań i miejsc wspólnego przebywania „po szkole”. Spacer powinien stać się okazją do dyskusji o potrzebach związanych z czasem wolnym i uczestnictwem w kulturze.

Młodzież prowadzić będzie uczestników według samodzielnie wybranej ścieżki (trasy). Podczas spaceru można wykorzystać takie techniki gromadzenia danych jak: obserwacja (w tym dokumentacja fotograficzna), wywiad, dane geolokalizacyjne (GPS/GIS) umożliwiające reprezentację trasy przemieszczania się i zapis istotnych miejsc na mapie. Dodatkowo, mapy można użyć również jako narzędzia analitycznego, np. badając przestrzenne rozmieszczenie i cechy miejsc wskazanych przez badanych. Sugerujemy zastosowanie co najmniej jednej ze wskazanych technik (obserwacja, wywiad, mapa trasy i miejsc) – kluczowe jest, aby zebrać dane, które pozwolą na stworzenie opisu miejsc związanych z czasem dla siebie.

Dodatkowe instrukcje:

Spacer badawczy to technika wykorzystywana m. in. jako jedno z narzędzi konsultacji społecznych przy programach rewitalizacji. W klasycznej wersji, spacer organizowany jest dla niewielkiej grupy, której zadaniem jest „oprowadzenie po dzielnicy” i wskazanie typowych miejsc oraz problemów z przestrzenią. Zaletą tej techniki jest wykorzystanie doświadczenia respondentów z przebywania na własnym terenie. Pozwala to zwykle na uruchomienie zasobów wiedzy lokalnej i daje badanym większą swobodę. Do ograniczeń spaceru badawczego należą kwestie możliwych zakłóceń związanych z warunkami atmosferycznymi lub dołączaniem się do spaceru osób postronnych.

Proponujemy, aby spacer badawczy koordynowany był przez dwie osoby. Zadaniem jednej z nich będzie prowadzenie zapisu (notatki, nagrania rozmów, identyfikacji miejsc, wykonywanie fotografii), zadaniem drugiej czuwanie nad bezpieczeństwem uczestników. Sugerujemy, aby w spacerze wzięło udział (oprócz koordynatorów) od 4 do 15 osób.

W zaproszeniu do wzięcia udziału w badaniu najlepiej posłużyć się frazą „spacer badawczy”, a o tym, że będzie on dotyczył miejsc, w których uczestnicy spędzają swój czas wolny należy poinformować przy rozpoczęciu spaceru.

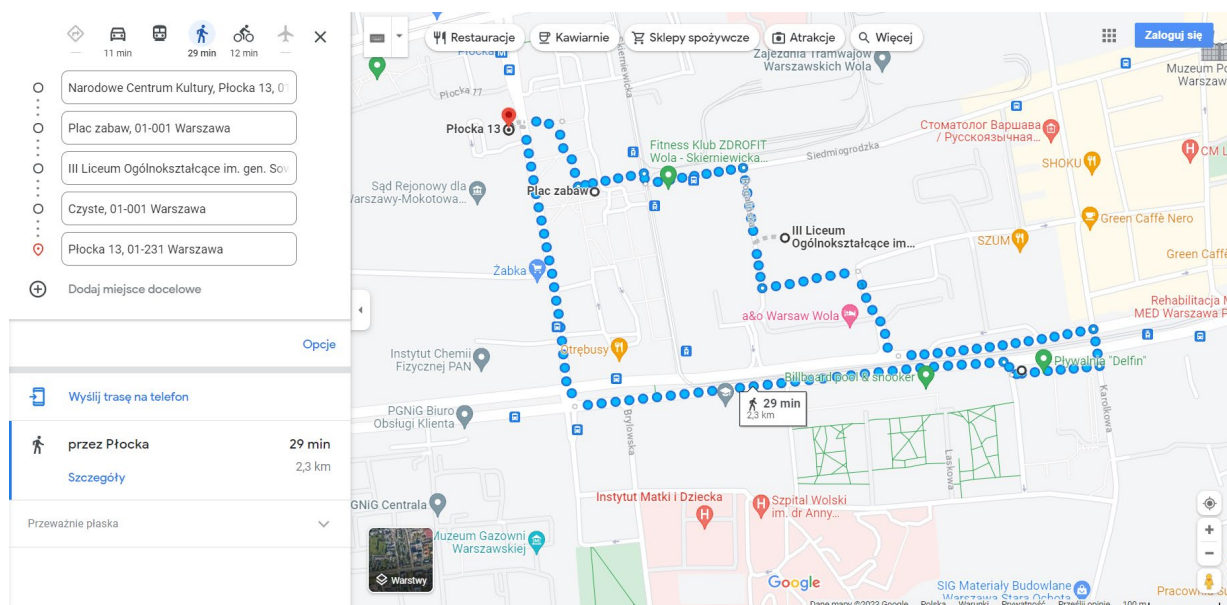
Organizując spacer badawczy należy uwzględnić takie kwestie jak:

- ◆ Czas i miejsce zbiórki (rozpoczęcia spaceru) oraz zakończenia, może to być np. siedziba realizatora partnerstwa lokalnego lub inne rozpoznawalne w okolicy miejsce.
- ◆ Warunki pogodowe i możliwe zakłócenia przebiegu (np. ze strony osób, które chciałyby dołączyć do spaceru). Należy przygotować się na interakcję z innymi osobami w przestrzeni – to mogą być zwykłe pytania („co to za okazja?”) albo zaczepki.
- ◆ Narzędzia rejestracji/gromadzenia danych, np. smartfon z aplikacją (wykorzystywany do oznaczania trasy lub miejsc), dyktafon (do rejestracji dźwięku), aparat lub telefon (do wykonywania zdjęć).

W sporządzaniu notatek podczas spaceru badawczego pomocna może być tabela (Załącznik 2). Sugerujemy ponadto wykonanie transkrypcji najważniejszych momentów spaceru (nagranych wypowiedzi uczestników, komentarzy) – będą przydatne w sporządzaniu podsumowania diagnozy lokalnej. W tym zadaniu pomocne będzie także wykorzystanie dokumentacji wizualnej i użycie map prezentujących trasę przemieszczania się i identyfikację miejsc wskazanych przez młodzież. Do wykonania mapy rekomendujemy skorzystanie z gotowych narzędzi, jak np. Google Maps lub OpenStreetMap. Narzędzia te oferują darmowe mapy „podkładowe”, które można pobrać jako zdjęcia (pliki graficzne) np. po wykonaniu zrzutu ekranu.

W notatkach ze spaceru badawczego prosimy także odnieść się do instytucji, organizacji i osób powiązanych ze wskazanymi miejscami kultury. Pozwoli to na zdiagnozowanie, z jakimi zasobami kadrowymi, instytucjonalnymi i organizacyjnymi będą współpracować realizatorzy projektów lokalnych.

## Przykładowa mapa prezentująca trasę spaceru:



Źródło: opracowanie własne.

## Panel

### *Dyskusja o notesach kultury i efektach spaceru*

Pod nazwą Panel rozumiemy technikę spotkania grupowego (dla 6-15 osób), polegającą na uzyskaniu interpretacji danych zgromadzonych podczas spacerów badawczych i w notesach kultury. Konieczne jest zatem, by organizatorzy przygotowali wiodące kwestie i problemy, które wynikają ze zgromadzonych już danych. Przed realizacją panelu należy dokonać przeglądu rezultatów wymienionych technik i zwrócić uwagę na kwestie potencjalnych zasobów już istniejących w społeczności lokalnej. Pomocne może być przeprowadzenie dodatkowych analiz umożliwiających rozpoznanie kadr, instytucji/organizacji, z którymi mogą współpracować realizatorzy projektów lokalnych. Jeśli na podstawie spacerów badawczych i notesów kultury nie udało się rozpoznać tych zasobów, warto do tej kwestii odnieść się osobno w panelach.

Uzbrojeni w tę wiedzę organizatorzy przygotowują panel (lub panele – w zależności od liczby uczestników wypełniających notes kultury i/lub biorących udział w spacerze), czyli spotkanie z młodzieżą biorącą udział w badaniach oraz realizatorami. Podczas spotkania kluczowe jest omówienie otrzymanych rezultatów, odniesienie do potrzeb młodzieży i barier w ich realizacji. Istotne jest, żeby podczas spotkania zarówno realizatorzy, jak i młodzież, mogła wyrazić swoje opinie na temat zdiagnozowanych potrzeb i miejsc kontaktu z kulturą. Zależy nam na zestawieniu w dyskusji tych dwóch perspektyw. Warto zaprosić do prowadzenia spotkania moderatora, który wesprze (szczególnie) młodych ludzi w wyrażeniu swojego zdania.

Efektem panelu powinna być szczegółowa notatka, zawierająca poruszane problemy, przykłady wypowiedzi i dokumentację przebiegu spotkania.

Dodatkowe instrukcje:

Wybór formatu panelu pozostawiamy organizatorom. Sugerujemy jednak poruszenie następujących zagadnień lub wprost – zadanie pytań dotyczących:

1. Przebiegu realizacji badań z wykorzystaniem notesów kultury i spacerów badawczych (np. *Co zapamiętaliście z przebiegu spacerów? Jakie osoby, instytucje, organizacje mogą być istotne dla dalszych działań w projekcie? Co dało Wam najwięcej satysfakcji? Co sprawiło Wam największy kłopot?*);
2. Wniosków wypływających ze zgromadzonych danych (np. *O czym to świadczy Waszym zdaniem? Czy zgadzacie się z naszą interpretacją?*);
3. Proponowanych kierunków zmian istniejącej sytuacji (np. *Co Waszym zdaniem powinno się zmienić?*).

Wskazówki dotyczące przebiegu:

- ◆ Prosimy zadbać o kwestie logistyczne (odpowiednie miejsce, napoje i przekąski, materiały piśmiennicze).
- ◆ Pytania/zadania powinny być dostosowane do wieku i łatwe do zrozumienia dla wszystkich uczestników.
- ◆ Prowadzący powinni posiadać wiedzę na temat celu spotkania, formatu, materiałów i kwestii logistycznych, a także umiejętności pracy z młodzieżą.
- ◆ Prosimy zadbać o to, by uczestnicy czuli się komfortowo i byli w stanie przekazać szczerą i przemyślaną informację.

W przygotowaniu notatki podsumowującej panel pomocne będą nagrania wypowiedzi i komentarzy uczestników oraz zdjęcia dokumentujące przebieg oraz efekty działań – np. plansze wykonywane przez uczestników, rysunki, schematy itd.

## Podsumowanie

*Opracowanie zawierające wnioski z badań oraz wytyczne dla projektów lokalnych bazujące na rozpoznanych potencjałach*

Aby Operatorzy programu na poziomie województwa mogli odnieść się do potrzeb zdiagnozowanych na poziomach lokalnych oraz rozpoznać potencjał tkwiący w społeczności lokalnej niezbędne jest utworzenie podsumowania badań (z wykorzystaniem notesów kultury, spacerów badawczych i panelu).

Dodatkowe instrukcje:

Opracowanie składające się z ok. 500 słów (ok. 1,5 strony) podsumowujące wyniki badań powinno zostać przygotowane w postaci pliku Word lub równorzędnego.

Prosimy o wyodrębnienie w Podsumowaniu dwóch części:

1. podsumowanie diagnozy (ze wskazaniem formy i zakresu udziału młodzieży w procesie zbierania i analizy danych oraz z uwzględnieniem ustalonych celów diagnozy),
2. wytyczne do realizacji projektu (ze wskazaniem potrzeb młodzieży, które wymagają odpowiedzi w realizowanych projektach).

## EWALUACJA PROJEKTÓW LOKALNYCH

Elementami ewaluacji projektów lokalnych są:

- a) Określenie, w jakim stopniu realizowany w społeczności lokalnej projekt odpowiada na potrzeby młodzieży w kontekście jej wolnego czasu oraz podmiotowego uczestnictwa w kulturze.
- b) Określenie, w jaki sposób i w jakim stopniu młodzież była zaangażowana w diagnozę lokalną, realizację oraz ewaluację projektów.

### Techniki: WARSZTATY DLA MŁODZIEŻY

#### Warsztaty dla młodzieży

Sugerujemy realizację co najmniej dwóch spotkań warsztatowych dla młodzieży (uczestników realizowanych projektów lokalnych). W każdym warsztacie powinno uczestniczyć od 6 do 15 osób. Wybór formatu panelu pozostawiamy organizatorom, niezbędne jest jednak odniesienie się do następujących kwestii/pytań:

1. Co się wydarzyło? Opowiedzcie o swoich projektach i o tym, co robiliście.
2. Plusy/Minusy: Co było cenne w projektach, co wymaga zmiany?
3. Co Waszym zdaniem zostanie z tego działania? Co przetrwa?
4. Co dalej? Opowiedzcie proszę, w jaki sposób spędzacie czas wolny? W jaki sposób realizowany projekt wpłynął na Wasz czas wolny?

Dodatkowe instrukcje:

- ◆ Przeznacz czas na identyfikację/wybór uczestników.
- ◆ Przygotuj odpowiednio grupę warsztatową i miej plan B. Rozwiązanie zapasowe będzie niezbędne w sytuacji, kiedy pojawi się np. konflikt w grupie (co będzie wymagało poświęcenia czasu na jego przepracowanie), albo ze względów losowych nie będzie możliwe przeprowadzenie warsztatu w zaplanowanym terminie. Sugerujemy więc, aby nie zostawiać warsztatu podsumowującego na ostatni możliwy termin.
- ◆ Zastanów się, kto powinien prowadzić grupę warsztatową. To może być osoba realizująca projekt. Natomiast będzie lepiej, jeśli warsztat poprowadzi ktoś inny, kto będzie mógł z dystansem odnieść się do projektu.
- ◆ Wyjaśnij uczestnikom zasady interakcji.
- ◆ Przedstaw jasno cel, strukturę (etapy) spotkania i przyszłe wykorzystanie wyników.
- ◆ Zaplanuj od 1 do 2 godzin aktywnej pracy (plus opóźnienia, wprowadzenia, wnioski – lepiej jest zaplanować kilka grup warsztatowych niż jedną długą).
- ◆ Zadbaj o aspekty logistyczne (miejsce, powitanie, przerwy, posiłki, materiały do robienia notatek, miejsca do siedzenia, miejsca do pracy w grupach, flipcharty itp.)
- ◆ Czy dyskusje mogłyby być nagrywane? Zapytaj o to uczestników i uszanuj ich decyzję.
- ◆ Poznaj motywacje uczestników do udziału, aby w razie potrzeby móc pozytywnie na nie zareagować.
- ◆ Na zakończenie nie zapomnij o podsumowaniu.



Podobnie jak w przypadku panelu będącego częścią diagnozy lokalnej, końcowym efektem warsztatów powinna być szczegółowa notatka, zawierająca poruszone problemy, przykłady wypowiedzi i dokumentację przebiegu spotkania. Sugerujemy rejestrację audio warsztatów oraz wykonanie transkrypcji najważniejszych momentów (wypowiedzi uczestników, komentarzy), a także dokumentację wizualną rezultatów działań.

## **Podsumowanie**

*Skrócony opis podsumowujący ewaluację projektów lokalnych*

Opracowanie składające się z ok. 500-800 słów (ok. 1,5-2 strony) podsumowujące wyniki ewaluacji projektów powinno zostać przygotowane w postaci pliku Word (lub równorzędnego) przez przedstawiciela każdego partnerstwa lokalnego, które bierze udział w realizacji projektów z młodzieżą.

Opracowanie powinno składać się z trzech części:

1. opisu zrealizowanego projektu lokalnego (w tym określenie diagnozy potrzeb, założeń projektu, przebiegu, efektów),
2. podsumowania ewaluacji (w tym określenie, w jakim stopniu realizowany w społeczności lokalnej projekt odpowiada na potrzeby młodzieży; w jaki sposób i w jakim stopniu młodzież była zaangażowana w diagnozę lokalną, realizację oraz ewaluację projektów),
3. wskazania możliwych długotrwałych efektów zrealizowanych działań.

# ZAŁĄCZNIKI

## Załącznik 1. Notes kultury

ID (numer identyfikacyjny) Uczestnika: ..... Wiek: ..... Miejscowość: .....

*Dzień dobry,*

*zapraszamy do wypełniania dzienniczka!*

*Dziękujemy, że zgodziłaś/eś się na udział w badaniu. Twoim zadaniem w ciągu następujących 7 dni będzie dokładne dokumentowanie i relacjonowanie działań i wydarzeń ze swojego życia. W czasie badania będziemy wdzięczni za jak najdokładniejsze notowanie wykonywanych przez Ciebie czynności związanych z kulturą. Na etapie dalszych prac projektowych zadbamy o poufność danych osób i instytucji, o których będziesz wspominać, dlatego zachęcamy do dzielenia się z nami szczerymi spostrzeżeniami.*

*Pozdrawiamy*

<b>Dzień</b> (wpisz w każdym wierszu kolejno godziny lub pory dnia, dzień tygodnia, datę)	<b>Odbiór</b> (zapisz np.: czytanie książki, oglądanie filmików, oglądanie filmu/serialu, oglądanie koncertu, uczestnictwo w spektaklu, słuchanie muzyki, granie w gry – planszowe, na telefonie, na konsoli itd.)	<b>Tworzenie</b> (zapisz np.: śpiewanie, robienie filmów, taniec, odgrywanie scenek, wymyślanie, projektowanie, rysowanie, malowanie, granie na instrumencie) – nawet jeśli te czynności miały miejsce w szkole	<b>Czas trwania</b> Postaraj się zapisać, ile czasu trwała dana czynność – np.: 2 godziny, 15 minut, całe popołudnie	<b>Osoby</b> Wskaż, z kim wykonywałaś/aś te czynności (zapisz np.: sam/sama, z przyjaciółką, z rodzicami)	<b>Miejsca</b> (zapisz np.: w domu, w szkole, na dworze, u kolegi/koleżanki, w domu kultury)
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					



<b>Dzień</b> (wpisz w każdym wierszu kolejno godziny lub pory dnia, dzień tygodnia, datę)	<b>Odbiór</b> (zapisz np.: czytanie książki, oglądanie filmików, oglądanie filmu/serialu, oglądanie koncertu, uczestnictwo w spektaklu, słuchanie muzyki, granie w gry – planszowe, na telefonie, na konsoli itd.)	<b>Tworzenie</b> (zapisz np.: śpiewanie, robienie filmów, taniec, odgrywanie scenek, wymyślanie, projektowanie, rysowanie, malowanie, granie na instrumencie) – nawet jeśli te czynności miały miejsce w szkole	<b>Czas trwania</b> Postaraj się zapisać, ile czasu trwała dana czynność – np.: 2 godziny, 15 minut, całe popołudnie	<b>Osoby</b> Wskaż, z kim wykonywałeś/aś te czynności (zapisz np.: sam/sama, z przyjaciółką, z rodzicami)	<b>Miejsca</b> (zapisz np.: w domu, w szkole, na dworze, u kolegi/koleżanki, w domu kultury)
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					
Pora dnia/ godzina: .....					
Dzień tygodnia: .....					
Data: .....					

## Załącznik 2. Spacer

Nazwa miejscowości: ..... Data: ..... Liczba uczestników: ..... Punkt startowy: .....

Lp.	Miejsca wspólne – opis lokalizacji, cech przestrzeni	Funkcje (jakie spełnia to miejsce)	Użytkownicy	Problemy (na jakie wskazują oprowadzający)	Dodatkowe uwagi/notatki
1					
2					
3					
4					
5					
6					

Dofinansowano ze środków Ministra  
Kultury i Dziedzictwa Narodowego



Ministerstwo Kultury  
i Dziedzictwa Narodowego

---



NARODOWE  
CENTRUM  
KULTURY

Dokument jest dostępny na licencji Creative Commons  
Uznanie autorstwa 3.0 Polska.

Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Narodowego Centrum Kultury.

Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem  
zachowania niniejszej informacji licencyjnej i wskazania  
Narodowego Centrum Kultury jako właściciela praw do tekstu.

Treść licencji jest dostępna na stronie

<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>.